

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ТА ГАЛУЗЕВИХ СОЦІОЛОГІЙ

УДК 316.334.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-9147.2024.101.3>

В. В. ГЛАДКИХ

кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології та політичних наук
факультету міжнародних відносин
Національний авіаційний університет

ТРІКСТЕРИ ТА ТРІКСТЕРІАДИ В ПОЛІТИЦІ. ЧАСТИНА 2. ДОНАЛЬД ТРАМП

В статті проаналізовано архетип Трікстера та особливості трікстеріади як сценарію поведінки Дональда Трампа. Відзначено, що перформативність поведінки Трампа як Трікстера дотична до його представництва в карнавалному класі американського суспільства. Під цим терміном (карнавального класу) автор статті розуміє велику соціальну групу із дифузними кордонами, яка є споживачем видовищ як специфічного культурного продукту (включаючи, звісно, політичні спектаклі та шоу). Зроблено висновок про те, що Дональд Трамп в своїй символічній комунікації постає як класичний трікстер, який вдало послуговується його інструментами і відображає в своєму іміджі низку його стійких ознак. Відзначено, що Трамп послуговується перформативними висловлюваннями, закликаючи своїх прибічників до прямої дії. Він дозволяє собі трансгресійну поведінку, припускаючись образ цілої низки відомих публічних осіб, яких Трамп припускався або в своїх публічних промовах, або в Твіттері. В своїх промовах Трамп припускається подвійних висловлювань, в яких відбувається демонстрація сили та негативізму. Його тролінг є виразно антиціннісним, і трансгресійним. Констатовано, що Трамп є відомим популістичними та охлотиичними заявами, які зміцнюють його репутацію як Трікстера.

Наголошено, що Трамп в найбільшій мірі є наближеним до персонажів скандинавської трікстеріади, одним з яких виступає Локі. Трікстер в особі Локі як висміює вади інших богів, так і нагадує свої власні непристойні вчинки стосовно них. Подібно до цього, в промовах Трампа, як і в промовах Локі, поєднуються елементи зловтішної іронії та самокритики.

Ключові слова: архетип, колективне безсвідоме, архетип колективного безсвідомого, символ, трікстер, трікстеріада, Локі, Тінь.

Постановка проблеми. Для розуміння Трампа як втілення архетипу Трікстера існує низка гіпотез, яка в той чи інший спосіб дає можливість зрозуміти його успіх. Одна з них стосується того, що в особі Трампа ми маємо справу з харизматичною особистістю. Друга гіпотеза припускає, що успіх Трампа не є пов'язаним з його харизматичною особистістю, але із звичайним політичним шахрайством.

Трамп як Трікстер є персоніфікацією архетипу, який є поширеним міфам різних культур. Він є образом надмірності, надлишковості, що відповідає зображенню Трікстера з величезним фалосом. Сама гротескність його образу вказує на можливості переступу. Трамп як Трікстер виступає таким собі порушником табу, жартівником, а також злодієм, брехуном і самозванцем. Це втілення амбівалентності, посередництва між богами (владою) і людьми, фігура тіні й ночі як втілення популізму слабо-освічених мас.

Трамп як Трікстер у всій його біографії є таким собі пройдою, який випадково натрапив на «село», з'явившись наче раптово, саме тоді, коли вибухнула криза. Він намагається завоювати довіру селян, розповідаючи байки та жартуючи з ними. Він є аутсайдером без екзистенційних та політичних зобов'язань, який говорить простолюддю все бажане для нього. При цьому він просто не володіє реальними знаннями, але часто виголошує відверту брехню. Шахраєві вдається нав'язати себе не завдяки своїй справжності і не завдяки позитиву щодо оточуючих людей, а завдяки стиранню відмінностей між істиною і хибною, між правдою і брехнею.

Замість прояснення відмінностей ними Трамп як Трікстер (політичний шахрай) просто експлуатує амбівалентності. Представляючи себе як живий вихід із кризи, він фактично увічноє незахищеність, розмиваючи межі та підриваючи саму спроможність розрізнення та чіткого судження. Трікстер-шулер не є зацікавленим у виході з кризи, оскільки його справжній інтерес полягає в увічненні плутанини та хаосу як відповідного йому середовища.

Трамп відповідає архетипу Трікстера як клоуна-ошуканця, який володіє риторичними навичками, клоунськими манерами, шантажною поведінкою, а іноді й порнографічним гумором, обманюючи людей у їх відчайдушному пошуку звільнення від неоднозначності. Дезорієнтація та розчарування прихильників Трампа варіюють залежно від їхнього віку, і їх важко точно датувати, але вони посилюються певними критичними подіями та політикою. Водночас соціологічні аспекти дослідження архетипової зумовленості і проявів трікстеріади Трампа залишаються поза межами уваги науковців. Зазначена обставина зумовлює актуальність теми статті та проблематизує її соціологічну предметність.

Метою статті є аналіз архетипу Трікстера та особливостей трікстеріади як сценарію поведінки Дональда Трампа.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перформативність поведінки Трампа як Трікстера дотична до його представництва в карнавальному класі американського суспільства. Під цим терміном (карнавального класу) автор цієї статті буде розуміти велику соціальну групу із дифузними кордонами, яка є споживачем видовищ як специфічного культурного продукту (включаючи, звісно, політичні спектаклі та шоу).

Б. Хаземан [12, с. 147-158] як дослідник перформативності метаспектаклю трікстера вважає, що дослідження, фундоване на практиці, відбувається або розкривається у процесі творчості художника, у процесі перформативної дії. Ці дії автор визначає як «перформативні висловлювання». Оскільки такі висловлювання вимагають руху та трансформації, вони відображають перформативність дослідницького процесу. Якщо практично-орієнтоване дослідження є перформативним, то дослідницька група генераторів «перформативних висловлювань» потенційно може створити діалогічний карнавальний клас. В цьому аспекті Б. Хаземан продовжує лінію дослідження М. Бахтіна для аналізу перформативності трікстера, оскільки діалогічне освітнє середовище порівнюється автором з «карнавалом»[4].

У цьому контексті політики-трікстери не виголошують тверджень істини, а скоріше підтримують популістський карнавальний діалог з масами, орієнтований на спілкування та вивчення мови. Бахтін стверджує, що діалогізм передбачає «будь-яке висловлювання, усне чи письмове, яке люди використовують у спілкуванні один з одним» [15, с. 642-647].

«Висловлювання» Хаземана можна розглядати у світлі діалогічного методу навчання, що включає практику «дослідницької бесіди» учнів, в якій вчитель виступає в ролі посередника або керівника [15, с. 642]. Аналогом цієї дослідницької бесіди в політиці є перформативна дія в політичному спектаклі.

Ця дія, в контексті ідей Бахтіна, є вкоріненою у середньовічному карнавалі як хаотичній відсутності стабільності та кордонів. Трампізм в політичній риторичі та організованих політичних спектаклях працює як стратегія символічних змін дійсності з кожним перформативним висловлюванням. Це відображає ілюзію «ротації влади» в перформативній трікстеріаді, коли натовп, подібно до брехуна, бере під свій контроль владу і може нейтралізувати політичні ієрархії та авторитети через пряму дію [15, с. 645-646].

Перформанс як політична технологія «навчання дією» та «жива теорія» має свої дослідницькі прототипи у вигляді *research in action*. Навчання дією стосується аспектів вирішення проблем у рамках досліджень, які ґрунтуються на практиці. Це метод, який включає реальні завдання, і дає можливість учасникам навчатися на практиці та розмірковувати про зроблене.

Зазначене дозволяє дослідникам ставити під сумнів знання щодо позиціонування проблеми дослідження як рівноправний аспект самої

проблеми, а політичним активістам в трікстеріаді – реалізовувати пряму дію як засіб для розв’язання політичної проблеми поза її розумінням. Крім того, дослідження в дії розглядає власну позицію та внесок дослідника як суб’єктивні та цінні [19, с. 50]. Отже, дослідник має присвятити всього себе, «всю свою особистість дослідницькому процесу – всю свою історію, свій спосіб мислення, свої здібності, свої емоції, свій фізичний стан» (50). Подібно до цього політичні активісти в трікстеріаді «проживають» проблему в прямій політичній дії, зробивши її карнавалом та перформансом, що, однак, не гарантує їм усвідомлення самої проблеми.

Згідно з твердженням Вартеса та Гоффа, «пояснення принципів теорії життя є дотичним до цінностей «потому енергії», втілених і виражених на практиці», які звертаються до живої логіки та протиріч, які вони охоплюють, прагнучи жити відповідно до певних цінностей, одночасно визнаючи можливе заперечення цих цінностей у практичному сенсі» [19, с. 50-72]. В політичній трікстеріаді трампізму це співпадає із популістською стратегією, яка передбачає ціннісну риторику і антиціннісну політичну практику. Частіше для Трікстера є типовим незбіг між політичними цінностями і рішеннями, постійний перегляд рішень, поєднуваний із дефреймінгом та рефреймінгом цінностей.

Виклад основного матеріалу. Політична опонентка Трампа Гіллари Клінтон пробувала здійснювати його дискредитацію як слабоумного блазня, який відповідає архетипу Трікстера. Її риторика була спрямована перш за все проти перетворення Трампом політики на гру, яка для Трікстера є способом світорозуміння загалом і політики зокрема [1-2].

В твітері Клінтон адресувала своїй аудиторії антиігрові месиджі щодо спроб Трампа просувати економічний популізм та його прожектерство в аспекті майбутнього Америки. Це також намагалися робити деякі ЗМІ, (зокрема, The Economist) [10]. У візуалізаціях цих ЗМІ Трамп постає в образі людини в червоній кепці, яка готується до кидка запаленої пляшки з бензином [10]. Дебатування Клінтон з Трампом в риторичному сенсі було орієнтованим на «прилаштування вгору», в позиції материнської цензури, з намаганням приборкати примхи дитинчати із розумінням небезпечності наслідків його дій [1-2].

Попри зазначене, Трампу в образі Трікстера вдалося виграти електоральну кампанію 2016 року. Сам виграш відбувся завдяки амбівалентності Трікстера в уявленні масової аудиторії. Ця амбівалентність полягає в суперечливому поєднанні дурикуватості та правдивості. Оскільки Трікстер як блазень є тим, кому дозволено говорити правду. З іншого боку, він проговорює соціально-табуйовані істини. Трікстер є таким собі гримовивержцем, оскільки має силу вивертати приховане і заборонене назовні. Отже, в символічному сенсі Трікстер представляє, в розумінні обивателя, такого собі правдошукача, якому відмовляють у визнанні «сильні від світу цього».

Таким чином, виграш Трампом електоральної кампанії частково був зумовленим завдяки трансляції архетипу Трікстера, який увиразнює інтенції зривання масок із респектабельних політичних еліт. Його популізм зорієнтований на маленьку людину, яку політик символічно намагається «захистити» від свавілля від сильних світу цього, шляхом викриття їх обману. Таким чином, Трампа як персоніфікацію Трікстера є підстави вважати одним із найвідоміших політичних щуроловів у світовій історії, викривача в інтересах мас та виразника філософії пересічної людини [15].

Е. Лангер вирізняє три стадії розвитку скінхеда-расиста: ненависть, яка виникає природним чином; освіта, яку потрібно було культивувати; і насильство, у чому й полягала його суть» [17]. Для створення відповідності між цінностями націоналістичних ідеологій та соціальним світом прихильники переваг білої раси вважають за необхідне діяти в насильницький спосіб. Трамп, інспірований націоналізмом білих, загострив увагу американської громадськості до злочинів на ґрунті ненависті та інцидентів, пов'язаних з расовою та етнічною упередженістю.

Кількість повідомлень про злочини на ґрунті расово-етнічної ксенофобії після обрання Трампа істотно зросла [16]. Водночас немає достатніх підстав вести мову про реальне зростання статистики таких інцидентів. З іншого боку, є підстави вважати посилення інформаційного тиску подібних ксенофобських дискурсів за рахунок зростання чисельності людей, які намагаються повідомити ЗМІ та органи влади про подібні злочини. Таким чином, націоналізм білих, його чітке та послідовне просування створюють інформаційне поле реальних можливостей для насильства.

Ставлення Трампа до дискурсів білих націоналістів стало зрозумілішим опісля його згадок образ, втрат і цивілізаційних провалів, які зазвичай зустрічаються в пропаганді білих націоналістів. Риторично і символічно Трамп презентував США як країну з діагнозом «серйозної бід» та відсутності «перемог», якими вона пишалася в попередні десятиліття. Вигодо-отримувачами Трамп визначив китайців, японців, мексиканців та жителів Близького Сходу, які перемагають Америку і використовують її [5; 16].

Як відразу ж зазначили фактчекери, у своїй промові Трамп повністю проігнорував факти [16], але просто викрити його означало проігнорувати інтенцію самої промови. Його аудиторія була менше стурбована правдивістю того, що він сказав, аніж підтвердженням його інтуїції про світ. Ця інтуїція культивувалася протягом останніх двох десятиліть зусиллями білих націоналістів і полягала в «розумінні» білою громадою ситуації «позбавленості виборчих прав» у мультикультурній Америці.

Трамп продемонстрував своїм послідовникам із сільської місцевості та зарплату без вищої освіти свою зрілість попри приналежність

до істеблішменту Нью-Йорка та подібності їх світобачення. Діючи як Трікстер в підіграванні нестабільності, Трамп зробив свої симпатії до білих націоналістів ще очевиднішими. Наступного дня після того, як чорношкірий активіст зазнав фізичного нападу на одному з його мітингів, він опублікував у Твіттері неправдиву статистику про кількість білих, убитих чорними в Америці [13].

Згідно статистики ФБР, 15% білих, убитих у 2014 році, було вбито чорношкірими [9]. Трамп вирішив діяти на випередження. Він опублікував у Твіттері зображення білої людини в армійській формі з банданою на обличчі, яка стоїть із пістолетом поряд із стовпчиком хибної «Статистики злочинності у США ~ 2015», наданої вигаданим «Бюро статистики злочинності Сан-Франциско». Згідно наведених в цьому фейковому джерелі даних, «білих вбитих чорними, виявилось приблизно 81%». Під час участі в шоу «Фактор О'Рейлі» і запитання щодо неточності його твіту Трамп пояснив, що він сам перепостив цю статистику без перевірки з міркувань її «отримання... з дуже достовірних джерел» [9].

Незацікавлені в глибинному аналізі самої промови Трампа та спантеличені його брехнею вбачали в його расизмі переважно психічний дефект із запитанням про можливість такої людини балотуватися на вищу посаду країни. Отже, Трамп не став хедлайнером націоналізму, визнавши його вплив на свою користь. Білі націоналісти одразу ж визнали це та відзначили вплив, якого вони постійно домагалися в Інтернеті, під прицілом пильної уваги громадськості.

Через декілька днів Трамп оголосив про свою кандидатуру на виборах і низку соціальних медіа неонацистської спрямованості. Останні підтримали його заяви про мексиканців і почали рекламу Трампа як викривача урядової брехні [12]. Ресурси в популістській манері закликали своїх користувачів «зробити все можливе, щоб зробити Дональда Трампа президентом», як «єдиного кандидата, який взагалі говорить про щось, що має значення».

Трамп в найбільшій мірі є наближеним до персонажів скандинавської трікстеріади, одним з яких виступає Локі. Трікстер в особі Локі висміює як вади інших богів, так і нагадує свої власні непристойні вчинки стосовно них. Так, богині Фрігт Локі говорить про неповернення через нього Бальдра до неї, нагадуючи цим, що він став причиною загибелі її сина – бога Бальдра. В промовах Трампа, як і в промовах Локі, поєднуються елементи зловтішної іронії та самокритики [7, с. 79-98].

Подібно до ситуацій в яких публічні особи США (напр., Гілларі Клінтон) звинувачують Трампа у всіляких образах, корупційних практиках, сексуальних домаганнях, спровоковани зухвалими звинуваченнями Локі аси (скандинавські боги-демони), які зібралися у Егіра, починають самі ображати його. Так, Фрейя (як і мати Трампа) звинувачує Локі в брехні та божевільні: «Брехливий язик твій, тебе він, я

знаю, до біди приведе: розгнівані аси і асіньї теж, похмурим повернешся ти». «Злочини Локі», як і злочини Трампа, полягають у відсутності поваги до сильних світу цього (світських «богів»), у відсутності страху перед ними, у глузуваннях, які спричиняють з їх боку лайку і сказ [3; 7, с. 79-98].

Особливість Трампа (як і Локі як трікстера) полягає в наявності у нього чорного гумору. Не випадково Трамп, як і Локі, нагадує американському істеблішменту (асам), що він – прабатько Фенріра – вовка, який вже приніс богам багато неприємностей, а у фінальній битві (що так само загальновідомо) вб'є і самого Одіна (фактично – Обаму). Самовдоволено Локі заявляє богам війни Тюру: «Праву руку твою згадаю я, що Фенрір відгриз» [7, с. 79-98]. Спроби останнього відповісти на цей злий глузування бог хитрості парирує заявою, що дружина Тюра змінила йому з ним: Ти, Тюр мовчи! Від мене народила твоя дружина сина» [7, с. 79-98].

Звинувачення Тюра в боягузтві нагадує таке саме звинувачення Трампом Джона Маккейна у боягузтві та нездатності помститися супротивнику за образу. Трамп демонструє у своїх промовах прийоми гіперболізації, що робить також і Локі. Як і Локі, який кидася звинувачення всім богам, дорікаючи їх у слабкості та сміховинності, Трамп знущається над Гіллари Клінтон, Обамою та Маккейном, згадуючи їм про сексуальну фригідність, негритянське походження та сумнівну хоробрість [13].

У своїх промовах Трамп (як і Локі) виявляє нестримність у самовихвалюванні, гіперболізує власні успіхи, що є характерним для міфологічного дискурсу. Так само Локі в «Едді» вихваляється, що одним ударом здобув видру та лосося» [7, с. 79-98]. Трамп у своїх образах з політикумом, як і Локі у сварках з богами, виходить за межі дозволеного, трансгресує, відкрито демонструючи свої анти-подвиги. З іншого боку, Трамп, як і Локі розуміє, що він може бути покараний за його злочини. І він також знає, що в геополітичних баталіях США загине не тільки він, але і весь політичний клас.

Висновки. Трікстер – це архетип, який описує динамічну та мінливу реальність в її неминучості, яка спричиняє руйнування, скасування та катастрофи. Він виявляється за рахунок неухважності, спричиненої комфортом, і непоінформованості, викликаної марнославством. Архетип відображає повну свободу дій для тих, хто відмовляється коли-небудь ставити під сумнів свої мотиви, припущення та переконання. Через Трікстера в образі Трампа відбувається, висловлюючись мовою психоаналізу, «повернення витісненого», отже, реальності того, чого зреклися, але що неминуче здобуває вихід на поверхню у вибуховий спосіб. В зазначеному аспекті Трамп як Трікстер не є чимось дивовижним, оскільки презентує Тінь (Shadow) Америки. Навіть його опоненти в США можуть побачити «Америку» у його діях та поведінці, навіть якщо їм, можливо, не хочеться цього визнавати. У випадку зі

США «повернення витісненого» може бути дотичним до шеругу тем, оскільки в країні існує величезна кількість заперечень та оман, чому сприяє вже майже сторіччя її титул геокультурного, геоекономічного, геополітичного лідера вільного світу.

Сам Трамп може бути персоніфікацією явища «повернення демонів», описаного у відомому есе К. Юнга «Вотан» (1936) [20], яке зафіксувало усе, що відбувалося і ставалося (у дуже узагальненому сенсі) у Центральній Європі протягом наступного десятиліття, посиляючись на відродження «німецького» архетипу Одіна у колективній свідомості регіону. Хоча образ перевертня Локи у німецькій міфології зазвичай сприймається як «фігура брехуна», при всій стигматизації усе, що придушується чи «не існує» нині, починає відігравати негативну роль.

Дональд Трамп у своїй символічній комунікації постає як класичний трікстер, який вдало послуговується його інструментами і відображає в своєму іміджі низку його стійких ознак. Трамп послуговується перформативними висловлюваннями, закликаючи своїх прибічників до прямої дії. Він дозволяє собі трансгресійну поведінку, припускаючись образ цілої низки відомих публічних осіб, яких Трамп припускався або в своїх публічних промовах, або в Твіттері. В своїх промовах Трамп припускається подвійних висловлювань, в яких відбувається демонстрація сили та негативізму. Його тролінг є виразно антицинічним, і трансгресійним. Він пропонує карати жінок за аборти, принижує Міс Світу тим, що вона має надлишкову вагу для цього звання, схвалює стрільби Орlando тощо [13]. Дональд Трамп є відомим популістичними та охлотивними заявами, які зміцнюють його репутацію як Трікстера. Одним із прикладів постправдивих тверджень є висловлювання Трампа щодо створення та керівництва ІДІЛом Б. Обама та Г. Клінтона [18].

Список використаної літератури

1. Клінтон vs Трамп. Первые дебаты URL: https://www.youtube.com/watch?v=gRq67TyOtDQ&ab_channel=%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BE%D0%A1%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0
2. Клінтон vs Трамп. Последние дебаты URL: https://www.youtube.com/watch?v=3WCsCdf3i4&ab_channel=%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BE%D0%A1%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0
3. Kira Hall, University of Colorado Boulder Donna M. Goldstein, University of Colorado Boulder Matthew Bruce Ingram, University of Texas at Austin The hands of Donald Trump Entertainment, gesture, spectacle 2016 | *Hau: Journal of Ethnographic Theory* 6 (2). p.71–100.
4. Bakhtin, M. *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Austin, TX: University of Texas Press. 1981. 480 p.
5. Balibar, Etienne. “Racism and Nationalism” in *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities* by Etienne Balibar and Immanuel Wallerstein. London: Verso, 1991, 55.
6. Blake A. The First Trump Clinton Presidential Debate Transcript Annotated // *The Washington Post*. 2016, 27 September. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/>

the-fi x/wp/2016/09/26/the-fi rst-trump-clinton-presidential-debate-transcript-annotated/ (accessed: 04.06.2019).

7. Boudry M. Loki's Wager and Laudan's Error. On Genuine and Territorial Demarcation // Philosophy of pseudoscience: reconsidering the demarcation problem / ed. by M. Pigliucci, M. Boudry. Chicago – London: University of Chicago press, 2013. P. 79-98.

8. Donald Trump's announcement of his candidacy for President of the United States of America on June 16, 2015; URL: <http://time.com/3923128/donald-trump-announcement-speech>.

9. Donald J. Trump Interview with Bill O'Reilly on The O'Reilly Factor (November 23, 2015); URL:<https://www.youtube.com/watch?v=NE7sKmyysng>.

10. The Economist. 2018, 11 January. URL: <https://www.economist.com/printedition/2018-01-13>.

11. Gardell, Mattias Gods of the Blood: The Pagan Revival and White Separatism. Raleigh, NC: Duke University Press, 2003, 29.

12. Haseman, B. Rupture and recognition: identifying the performative research paradigm. In: Barrett E, Bolt BR (eds) Practice as Research: Approaches to Arts Enquiry. London and New York: I.B. Tauris, 2007. P.147–158.

13. Lee J.C., Quealy K. The 598 People, Places and Things Donald Trump Has Insulted on Twitter: A Complete List // New York Times. 2019, 24 May. URL: https://www.nytimes.com/interactive/2016/01/28/upshot/donald-trump-twitter-insults.html?ref=politics&_r=2.

14. Marchenkova, LA, Joan, KH, Gergana, V. Dialogue with Bakhtin on Second and Foreign Language Learning: New Perspectives. London: Routledge. 2005. 122 p.

15. Nesari A.J. Dialogism versus monologism: a Bakhtinian approach to teaching. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 205: 2015. P. 642–647.

16. Louis Michael Seidman, Ted Gup, and Elinor Langer, "Is Donald Trump Actually a Threat to Democracy?" In *The Nation* (June 23, 2016); URL: <https://www.thenation.com/article/is-donald-trump-actually-a-threat-to-democracy>.

17. Langer, Elinor A Hundred Little Hitlers: The Death of a Black Man, the Trial of a White Racist, and the Rise of the Neo-Nazi Movement in America. New York: Picador, 2003. 416 p.

18. Siddiqui S. Donald Trump calls Barack Obama the Founder of ISIS // *The Guardian*. 2016, 11 August. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/aug/11/donald-trumpcalls-barack-obama-the-founder-of-isis> (accessed: 04.06.2019).

19. Vaartjes V, Goff S (2008) Living inquiry: embodiment of action learning. *ALAR: Action Learning and Action Research Journal* 14(2): p. 50–72.

20. Jung C. G. *The Archetypes and the Collective Unconscious* // *Collected Works of C. G. Jung* / transl. by R. F. C. Hull. London: Routledge, 1970. Vol. 9. Part 1. X+451 p.

Gladkyh V. V. Tricksters and tricksteriads in politics. Part 2. Donald Trump

The article analyzes the archetype of the Trickster and the features of the tricksteriad as a scenario of Donald Trump's behavior. It is noted that the performativity of Trump's behavior as a Trickster is tangential to his representation in the carnival class of American society. By this term (carnival class), the author of the article understands a large social group with diffuse boundaries, which is a

consumer of spectacles as a specific cultural product (including, of course, political performances and shows). It was concluded that Donald Trump appears in his symbolic communication as a classic trickster who successfully uses his tools and reflects a number of his persistent features in his image. It was noted that Trump uses performative statements, calling on his supporters to take direct action. He allows himself transgressive behavior, assuming the image of a whole series of famous public figures, whom Trump assumed either in his public speeches or on Twitter. In his speeches, Trump assumes double statements in which there is a demonstration of strength and negativism. His trolling is clearly anti-value, and transgressive. It has been noted that Trump is known for populist and flashy statements that reinforce his reputation as a Trickster.

It is emphasized that Trump is most closely related to the characters of the Scandinavian tricksteriad, one of which is Loki. The trickster in the person of Loki both mocks the faults of other gods and reminds of his own obscene actions in relation to them. Similarly, Trump's speeches, like Loki's, combine elements of sinister irony and self-criticism.

Key words: *archetype, collective unconscious, archetype of the collective unconscious, symbol, trickster, tricksteriad, Loki, Shadow.*